

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Республики Тыва

Управление образования администрации Каа - Хемского района

МБОУ СОШ с. Бурен-Хем

СОГЛАСОВАНО

ЗУВР
/Ооржак О.Б./

УТВЕРЖДЕНО

Директор
с. Бурен-Хем /Бичекей А.А./

Приказ №2/3 от «31» августа 2024 года

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной (тувинский) язык»

для обучающихся 4 класса

Составила: учитель начальных классов
Миндирья У.М.

Бурен-Хем 2024

ТАЙЫЛБЫР БИЖИК

4-кү класстың тыва дыл программаны Тыва Республиканың ниити өөрөдигезинин эге школага 1-4 класстарга тыва дыл талазы-биле күрүне стандарттарынга дүүштүр, 2008 чылда Наталья Чоодуевна Дамбаның тургусканы тыва дыл программасынга болгаш 2016 чылда парлаттынган 4-ку класстың А.К.Ойдан-оол, А.М. Белек-Байырының «Тыва дыл» номунга даянып тургускан.

Өөрөдиглиг план методиктиг сумелерниң дузазы-биле ажыглаттынмышаан, уругларның шингээди алган билиглерин, мергежилдерин, чаңчылдарын тыва дыл программасының негелделеринге дүүштүр эге класс башкыларынга А.А. Алдын-оолдун тургусканы «Диктантаылар болгаш эдертиглер чыындызы»-биле хынаарын сумелеп турар. Тыва Республиканың ниити өөрөдигезинин национал девискээр кезээ 4-ку класс өөреникчилеринин ниити сайзыралынче, оларның билииниң практиктиг болурунче угланмышаан программаны тургузарда эртемнииниң, дес-дараалашкаанының, көргүзүлүүнүнүн болгаш коммуникативтиг принциптеринге даянып база уругларның назы-харын барымдаалап тургаш, тургускан.

4-ку класстың А.К.Ойдан-оол, А.М. Белек-Байырының «Тыва дыл» ному Тыва Республиканың өөрөдиге, эртем болгаш аныктар политиказының яамызының сумелээни-биле эдилгелиг, немелделиг дөрткү үндүрүлгезин 2016 чылда үндүргөн.

4-КУ КЛАССКА ТЫВА ДЫЛДЫ ӨӨРЕДИРИНИН КОЛ СОРУЛГАЛАРЫ

Уругларны медреселдиги-биле шын номчуур, бижиир болгаш шын чугааланыр кылдыр өөрөдир;

- Оларга торзун дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглерни бээр;
  - Уругларны ном ажыглаарына чанчыктырар болгаш оларның дылга сонургалын, номчулгаже болгаш билиглерже чуткулун хайныктырар;
  - Номчулга болгаш бижилге-биле холбаштыр бойдушту, ниитилел амыдыралын хайгаараарына ундезилээш, өөреникчилерни материалистиг узел-бодал-биле чепсеглээр;
  - Уругларны мораль болгаш этика талазы-биле кижизидер;
  - өөренип турар чуулдерни сайгарып, болуктеп деннеп, туннеп билиринге, оларның иштинден кол болгаш чугула чуулдерни тып, тайылбырлаарына өөреникчилерни чанчыктырар
- Эге ниити өөрөдигени чедишкинниг шингээткен өөреникчилер (эге школаның белеткелинге негелделерни долу күүседип турар) кол ниити өөрөдиге чадазынче шилчиир.

ӨӨРЕДИЛГЕ ПЛАНЫНДА ТЫВА ДЫЛ ЭРТЕМИНИН ТУРУЖУ

Ниитизи-биле программа езугаар 2024-2025 өөрөдиге чылында 4-ку класска 68 шак бердинген. Неделяда 2 шак кордунген.

4-КУ КЛАССКА ТЫВА ДЫЛ ПРОГРАММАЗЫН ШИНГЭЭТКЕНИНИН ПЛАННАТТЫНГАН ТУННЕЛДЕРИ

Личностуг (бот хамаарылгалыг)

Өөреникчилерге хевирлеттинген турар билиглер:

- Торзун дылвыс харылзажырынын база мээ-медреселивистин шынарын коргузеринин кол чепсээ;
- Торзун дыл национал культуравыстын кол болуушкуну;
- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдын бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чоптуг ажыглап билири.;
- Торзун дылын улаштыр өөрениринге сонургалын оттурары;

- Аас болгаш бижимел чугаага дылдын уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.
- Бойдусту, ниитилел амыдыралын хайгаараарынга ундезилээш, материалистиг узел-бодал-биле чепсеглээри.

Оореникчилерге хевирлеттинип болурунун билиглери:

- Торээн дылын сайзырадырынга. ону кадагалап арттыраарынга оореникчинин бот киржилгеzi;
- Аас чугаага дылдын уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраары.

Предметтиг (эртемге хамаарыштыр)

Оореникчилернин билип алган турар ужурлуг билиглери:

1.«Уннер болгаш ужуктер» деп болукке хамаарыштыр: 4-ку класска уннер, ужуктер дугайын ооренип тура, состун ун-ужуктуг анализин чорударынга кичээнгейни кошкадып болбас болгаш дараазында чуулдерни ханыладыр ооредир, шын бижиирин чедип алыр:

1. Кыска, узун болгаш ок-биле адаар ажык уннер.
2. Я, е, ё, ю деп и уннуг ужуктер.
3. Сос иштинге дулей болгаш ыыткыр ажык эвес ужуктерни бижири.
4. Сос эгезинге т—д, л—б деп ужуктерни бижири. Эгезинге чанчыл ёзугаар т бижиир состер.
5. Слог. Состерни аас болгаш бижимел-биле слогтарга чарары
6. Состерни бир одуругдан оске одуругже шын кожуруп билири..

2.«Сос» деп болукке хамаарыштыр ооредир чуулдер:

1. Состун составы. Дазыл болгаш чангыс (ниити) дазылдыг состер. Дазыл болгаш кожумак дугайында бодуун билиг.
2. Сос иштинге дакпырлаан **тт, нн** деп уннерни шын бижири.
3. Тыл, **тин, тек, тырт, теп, тут** деп состерни болгаш оларныц хевирлерин шын бижиир
4. Дефистеп бижиир нарын состер.
5. -дыр (-дур, -дур, -тыр, -тир, -тур, -тур) деп артынчы болгаш оон янзыларын шын бижири.

3. «Чугаа кезектери» деп болукке дараазында чугаа кезектери-биле таныжар: чуве ады, демдек ады, сан ады, ат орну, кылыг созу, наречие.

1. Чуве ады. Чуве аттарынын саннарга оскерлири. Чуве аттарынын падежтерге оскерлири. Хуу чуве аттарын шын бижири.

2. Кылыг созу. Кылыг состеринин уелерге оскерлири.

3. Демдек ады. Чувелернин шынарын, чузунун, хевирин, хемчээлин, амданын, он-чузунун коргузер демдек аттары.

4. **«Домак»** деп болукке 4-ку класска уругларнын 1-ги, 2-ги, 3-ку класстарга билиглерин болгаш мергежилдерин ханыладыр билиндирер, оларны практика кырынга ажыглап билиринге чанчыктырар.

1. Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактары мурнунда класстарга тускайлап ооретпээ чугле бижик демдектерин барымдаалап, домактарны шын, аянын номчуурунга таныжылга чоруткан. Ам 4-ку класска айтырыг, кыйгырыг, медээ домактарыныц тус-тузунда утка билиндирер болгаш домактарны шын аялгалыг кылдыр номчуп билиринге ооредир. Домактарны утка талазы-биле бот- боттарындан ылгап билирин чедип алыр.

2. Домак кижигуннери. Домак иштинден кол сос болгаш соглекчини тып билири. Кол сос биле соглекчинин айтырыгларын тус-тузунда тургузуп билири. Домакта кымны азы чуну

илереткенин, оон дугайында чуу дээнин тодарадып билири. Харылзаалыг чугааны ангы- ангы домактарга чарары.

3. Кол сос биле соглекчиден ангыда домактын ийиги черге кезигуннеринин дугайында долу билиг бээр.

4. Домакта санай адаан состернин («чангыс аймак кезигуннер» деп терминни бербес) аразынга биче секти салыры. Домакта санай адаан состернин шын номчуурун чедип алыры. Адап турда ол состернин аразынга ун доктаап турар (пауза бар) дээрзин практика кырында таныштырар. Домак-биле ажыл — уругларнын аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр талазы-биле ажылдарнын бир хевири. 4-ку класска домак- биле ажылдын негелделери чоорту нарыыдаар болгаш ханылаар ужурлуг.

5. **4-ку класска чугаа сайзырадылгазынга** хамаарыштыр харылзаалыг чугааны тургузуп оорениринге чорудар ажылдарнын кол хевирлери — эдертиг болгаш чогаадыг бижидер* негелделери чоорту нарыыдаар. Эдертиг-даа, чогаадыг-даа бижидип тургаш, бердинген планнын дараалашкаан хажытпайн бижип оорениринге уругларны чанчыктырып, дараазында негелделерни сагып билиринге ооредир:

1. Домактарны харылзаалыг болгаш дес-дараалашкак кылдыр тургузары;
2. План ёзугаар бижип тургаш, чунун дугайында мурнай, а чуну оон соонда бижири азы чуну шуут биживейн барып болурун оореникчинин шын шилип билири;
3. Кол утказын оскертпейн, фактыларны, болуушкуннарны шын дамчыдары;
4. Созуглелдин, кезектерин (абзацтарын) планнын пунктуларынга хамаарыштыр тып бижи
5. Созуглелдин. соолун шын тондурери, бодунун хамаарылгазын илередип шыдаары.

Оореникчилернин ооренип ап болур аргалары:

- Торээн дылынын бугу уннерин болгаш ужуктерин, оларнын кол ылгалын билген турар ужурлуг;
- Сос иштинге болгаш сос эгезинге ажык эвес уннернин шын бижилгезин билген турар ;
- Домактарнын болгаш состернин анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып, домактардан состерни ылгап тывар
- Состернин шын кожурерин билген турар.
- Артынчы состерни состерни сос биле шын бижириинин дурумнерин билир ужурлуг.
- Чугаа кезектерин аразында ылгап билген турар ужурлуг.
- Домактын чугула кезигуннерин, домак итштинде состернин харылзаазын шын тып билген турар.
- Созуглел-биле ажылдап, ында домактарны дес-дараалаштыр аас болгаш бижимел чугаанын дузазы-биле дамчыдып билген турар ужурлуг.

Метапредметтиг

Регулятивтиг (углаар-баштаар)

Оореникчилернин чогуур деннелге билип алыр ужурлуг:

- Ооренип турар эртемнин тема, болук аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;
- Башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны кууседип ооренири;
- бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуациалыг частырыгларны тып билирин боттандыра;
- Чаа чувени билип алыр чуткул-сонуургалын улам сайзырадыр
- Салдыган сорулгага дууштур кылыр ужурлуг ажылды планнап, хайгаарап, оон туннелинге чедеринин болдунар аргаларын тодарадып билирин ооредир.
- Сорулганы шын салып, ону чедип аларынын аргаларын дилеп , тып билирин ооредир.
- Ооренген чуулдерин сайгарып, болуктеп, деннеп, туннеп билиринге, оларнын иштинден кол болгаш чаа чугула чуулдерни тып, тайылбырлаарынга оореникчилерни чанчыктырар.

Оореникчилернин ооренип ап болур аргалары:

- Ооренген темазынга алган билиглерин туннеп болгаш унелеп билирин боттандыраары;
- аас болгаш бижимел чугааны дылдын негелдери-биле чогуур уезинде практика кырынга оскертип болгаш ажыглап билири

Билиин ханыладырынга туннелдер (познавательные)

Оореникчилернин ооренип алыр ужурлуг билиглери:

- ооредилге даалгаларын кууседип турар уеде херек ужурлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;
- бодунун назы-харынга дууштур янзы-буру словарьларга, справочниктерга даянып билири;
- дылдын негелдерин кууседирде янзы-буру схемаларны, модельдерни, символ-демдектерни ажыглап билири;
- белен таблицаларны, схемаларны, созуглелдерни немээри;
- дылдыё адырлары: ун.ужук, сос тургузуу, чугаа кезээ, домак кежигуну, бодуун домак дугайында алган билиглерин деннеп, болуктеп, тып, ажыглап билири;
- алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, болуктеп, туннеп билири;
- состе орфограммаларны янзы-буру аргалар-биле хынап билири;
- номчаан созуглелдеринин кол утказын ылгап ундурери;
- бодунун чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыннакчыга дамчыдып билири;
- словарьда, библиотека каталогтарында бар чугула медээлерни кылып, ону дилеп, шыгжап чанчыгары. Компьютерге ажылдап ооренири.
- эштежип ажылдаарынга ооренир. Бодун ангы-ангы рольдарга кириштирер (удуртур, кууседир)
- херек материалдарны дилеп, тып билири. (янзы-буру номнар, словарь, интернет)

Оореникчилернин ооренип ап болур аргалары:

- Библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;
- аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медреселдери-биле тургузуп билири;
- болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып, дамчыдып билири;
- алган медээлерни сайгарып, критикалап билири;

Коммуникативтиг

Оореникчилернин ооренип алыр билиглери:

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;
- ангы-ангы бодалдарны ооренип, сайгарып билири болгаш чангыс аай туннелге келиринге ооредири;
- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чанчыгары;
- ангы-ангы бодалдарны ооренип, сайгарып билири болгаш чангыс аай туннелге келиринге ооредири;
- коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылдын аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

Оореникчилернин ооренип ап болур аргалары:

- коммуникативтиг сорулгаларны дыннакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медээни, билигни чедирери;
- удур-дедир хыналда уезинде бот-боттарынга дузаны уезинде чедирип, билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылдын аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

Ооредилге чылынын тончузунде уругларнын билип алган турар ужурлуг билиглери

-Состун тургузуу: дазыл, чогаадылга, оскертилге кожумактары;

-чугаа кезектери: демдек ады, чуве ады, кылыг созу, ат орну, наречие, эдеренчилер;

- Шын бижилгезин ооренип алганы состерлиг созуглелди чараш хол ужуу-биле чазыг чокка дужуруп азы адап бээрге бижири. Херек таварылгада улуг секти, айтырыг болгаш кыйгырыг демдектерин шын салыры;
- фонетиктиг сайгарылганы кылыры: состерни слогтарга чарары, ажык болгаш ажык эвес уннерни ылгап, состерде уннерни болгаш ужуктерни шын тодарадып билири;
- состерни тургузуг талазы-биле сайгарып билири (дазыл, чогаадылга, оскертилге кожумактарын ылгаары);
- чугаа кезектерин болгаш оларнын грамматиктиг демдектерин (чуве адынын падежин, кылыг созунун уелерин) билири;
- домакта состернин аразында харылзаазын тургузар, оларны сос каттыжышкыннарынга чарар;
- домактарнын бодуун синтаксиситиг сайгарылгазын кылыр:чугаалаар сорулгазынын аайы-биле оларнын янзызын тодарадыр, чугула болгаш ийиги черге кижигуннерин ангылаар, оларнын аразында харылзаазын айтырыглар дузазы-биле тургузар.
- коллективтии – биле тургускан план езугаар 75-80 состуг эдертиг болгаш чогаадыг бижиир;
- сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдын бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чоптуг ажыглап билири.;
- аас болгаш бижимел чугаага дылдын уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.
- сюжеттиг чуруктар-биле чугаа сайзырадырынын ажылдарын чорудары;
- бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуастыг частырыгларны тып билирин боттандыраар.

4-КУ КЛАССКА ТЫВА ДЫЛ ЭРТЕМИНИҢ ПРОГРАММАЗЫНЫҢ УТКАЗЫ, БОЛУКТЕР ААЙЫ-БИЛЕ ХУВААЛДАЗЫ (68 шак)

Грамматика, шын бижилге, чугаа сайзырадылгазы (68 шак)

Катаптаашкын (6 шак)

Домак. Домактын чугула болгаш ийиги черге кижигуннери. Домакта состернин харылзаазы. Домактын соолунге бижик демдектери. Уннер болгаш ужуктер. Слог. Ажык эвес ужуктерни дакпылап бижири. Куштуг болгаш кошкак ажык эвес уннер.

Сос тургузуу(5шак)

Чогаадылга, оскертилге кожумактары. Дефистеп бижиир нарын состер.

Домак (5 шак)

Домактын чугула болгаш ийиги черге кижигуннери (катапташкын). Ийи бодуун домактан тургустунган чагырышпаан нарын домак (ниити таныжылга). Эвилел чок болгаш *а, ынчалза-даа, болгаш, биле* деп эвилелдер биле каттышкан чангыс аймак кижигуннерлиг домактар. Санаар ун аяны. Эвилелдер чок (санаар у наяны-биле каттышкан) база *болгаш, а, ынчалза-даа, биле* деп эвилелдер- биле каттышкан чангыс аймак кижигуннерлиг домактарга бижик демдектери.

Диалог болгаш дорт чугаалыг домактарны оларга бижик демдектерин салганын хайгаараары. Адалга дугйында ниити билиг.

Созуглел (2 шак)

Созуглел. Темазы, кол бодалы. Созуглелдин янзылары (тоожуушкун, чурумал, угаап бодаашкын).

Созуглел – харылзалыг чугаа дугайында алган билиглерин туннеп быжыглаары: темазы болгаш кол бодалы, созуглелдин кезектери, кезек бурузунде доматарнын утка талазы-биле харылзаазы, созуглелдин планы.

Созуглелдин янзылары: тоожуушкун, чурумал, угап бодаашкын (кол демдектери- биле таныжылга).

Чугаа кезектери.

Чувe ады (16 шак)

Хойнун санында чувe аттарынын падежтерге оскерлири. Чувe адынын хамаарылга хевири (ниити таныжылга). Орус дылдан улегерлеп алган состернин падежтерге оскерлири. Оларнын шын бижилгези.

Хуу болгаш ниити чувe аттары (ниити таныжылга).

Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг чувe аттарын таарыштыр шилип билири.

Демдек ады (6 шак).

Укталбаан болгаш укталган демдек аттары.

Домак тургузарда чок болгаш удурланышкак уткалыг демдек аттарын таарыштыр шилип алыры.

Демчек аттарын шын бижири. Дорт болгаш кожурген уткалыг демдек аттарын ажыглаары.

Сан ады. (2 шак)Ат орну (6шак)

Сан ады, оон утказы, айтырыглары. Тун болгаш дугаар сан аттары. Сан аттарын чувe аттары-биле кады ажыглаары. Тун болгаш дугаар сан аттарын чугаага ажыглап билири.

Ат орну, оон утказы. Арыннын ат оруннары болгаш оларнын падежтерге оскерлири. Ат оруннарын чугаага ажыглап билири.

Кылыг созу (9 шак)

Кылыг созунун эге хевиринин дугайында ниити билиг. Кылыг созунун арыннарга, уелерге болгаш саннарга оскерлири. Кылыг состерин шын бижири.

Кылыг созунун дужаал болгаш даар хевирлерин практика кырынга ажыглап билири.

Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг кылыг состерин шын бижири, ажыглап билири.

Домактар тургузарда чоок болгаш удурланышкак уткалыг кылыг кылыг состерин шилип билири.

Бодалды илередирде эн-не тааржыр кылыг состеринин чангыс аай ажыгларын чайладыры.

Наречие (4 шак)

Чыл дургузунда ооренген чуулун катаптаары (7 шак)

Домак. Сос. Состун тургузуу. Кошкак ыткыр болгаш кошкак дулей ажык эвес уннерни шын бижири. Чугула кезектери.

Чугаа, оон амыдыралынга ужур-дузаы. Ооредилге материалынга аас-биле харыы тургузарынын онзагайлары.

Созуглел. Созуглелдин темазы болгаш кол бодалы. Созуглелдин тургузуу. Эдертигге, чогаадыгга план тургузары (коллективтиг болгаш хууда). Созуглел тургузуп тургаш, уран-чечен аргалар ажыглаары: эпитеттер, деннелгелер, диригжидилгелер дээш оон- даа оске.

Коллективтии-биле азы хууда тургускан план езугаар созуглелдин эдертии (долузу-биле, кызырган).

Чурук, диафильм езугаар азы корген кинофильминден чамдык таварылгалар дугайында тоожуушкун янзылыг чогаадыг.

Чурумал болгаш угаап-бодаашкын кезектерлиг (элементилерлиг) улуг эвес чечен чугаа (солун таварылга, экскурсия, хайгааралдар дугайында дээш о.о).

4-ку класска тыва дыл программасынын допчузу

№	Разделдин ады	Шагы
1	2ги болгаш 3ку класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары	6шак
2	Сөс тургузуу	5шак
3	Домак	5 шак
4	Созуглел	2шак
5	Чугаа кезектери. Чуве ады	16шак
6	Демдек ады	6шак
7	Сан ады	2 шак
8	Ат орну	6 шак
9	Кылыг созу	9 шак
10	Наречие	4 шак
11	Чыл дургузунда оорөнгөнин катаптаары	7 шак
		68 шак

КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАН

№	№	Кичээлдернин темазы	Кичээлди эртирер ай,хуну		Немелде эдилге
			Эрттирер хуну	Эрттирген хуну	
		I улдун			
	1	2ги болгаш 3ку класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары (6ш.)			
1	1.1	Домак.Домактын чугула кезигүннери. Сөзүглел			
2	1.2	Үннер болгаш үжүктөр. Слог			
3	1.3	Сөс иштинге ажык эвес үннерниң үжүктөрүн дакпырлап бижири.			
4	1.4	Күштүг болгаш кошкак ажык эвес үннер.			
5	1.5	Күштүг болгаш кошкак ажык эвес үннер.			
6	1.6	Кириилде хыналда ажыл			
	2	Сөс тургузуу (5ш.)			
7	2.1	Сөс тургузуу. Кожумактар.			
8	2.2	Чогаадылга кожумактары. Тып,тик,ток.тырт,теп, тут деп сөстөрни кожумактар немежирге шын бижири			
9	2.3	Өскертилге кожумактары			
10	2.4	Дефистеп бижиир нарын сөстөр			
11	2.5	Чугаа сайзырадылгазы.Эдэртиг.			
	3	Домак (5ш.)			
12	3.1	Частырыглар-биле ажыл. Домак. Нарын домак.			

13	3.2	Чангыс аймак кежигуннерлиг домактар.			
14	3.3	Чангыс аймак кежигуннернин холбажыр аргалары.			
15	3.4	Дорт чугаалыг домактар. Диалог			
16	3.5	<i>Хыналда диктант</i>			
		II – ги улдун			
	4	<i>Созуглел (2ш.)</i>			
17	4.1	Созуглел. Созуглелдин темазы, кол бодалы деп чул?			
18	4.2	Созуглелдин адын канчаар тыварыл? Созуглелдин планын канчаар тургузарыл?			
	5	<i>Чугаа кезектери. Чуве ады.(16ш.)</i>			
19	5.1	Чуве адынын дугайында ооренгенин катаптаары.			
20	5.2	Чуве аттарынын саннарга оскерлири. Чангыстын саны. Хойнун саны.			
21	5.3	Чуве аттарынын падежтерге оскерлири. Адаарынын падежи.			
22	5.4	Хамаарыштыларынын падежи.			
23	5.5	<i>Чугаа сайзырадылгазы. Эдертиг</i>			
24	5.6	Бээринин падежи			
25	5.7	Онаарынын падежи			
26	5.8	Турарынын падежи			
27	5.9	Унеринин падежи			
28	5.10	Углаарынын падежи			
29	5.11	Хойнун санында чуве аттарынын падежтерге оскерлири			
30	5.12	Чуве адынын хамаарылга хевири			
31	5.13	<i>Хыналда диктант.Тема «Чуве ады.Падежтер»</i>			
32	5.14	Хыналда тест. Тема «Чуве ады.Падежтер»			
		III улдун			
		<i>Чуве ады (уламчызы)</i>			
33	5.15	Орус дылдан улегерлеп алган сосернин падежтерге оскерлири			
34	5.16	Орус дылдан улегерлеп алган сосернин падежтерге оскерлири			
	6	<i>Демдек ады (6ш.)</i>			
35	6.1	Демдек ады. Ниити билиг.			
36	6.2	Укталган болгаш укталбаан демдек аттары. Демдек адынын кожумактары.			
37	6.3	Чоок болгаш удурланышкак уткалыг демдек аттары			
38	6.4	Катаптаашкын.Демдек ады.			
39	6.5	<i>Эдертиг «Кужугет Октай»</i>			
40	6.6	<i>Диктант</i>			
	7	<i>Сан ады (2ш.)</i>			

41	7.1	Частырыглар-биле ажыл.Тун болгаш дугаар сан ады			
42	7.2	Проект «Сан ады улустун аас чогаалында»			
	8	<i>Ат орну (6ш.)</i>			
43	8.1	Ат орнунун дугайында билиг. Арыннын ат оруннары.			
44	8.2	Арыннын ат оруннарынын падежтерге оскерлири.			
45	8.3	Арыннын ат оруннарынын падежтерге оскерлири.			
46	8.4	Катаптаашкын. Ат орну.Сан ады.			
47	8.5	<i>Хыналда диктант.</i>			
48	8.6	<i>Чугаа сайзырадылгазы. Эдертиг.</i>			
	9	<i>Кылыг созу (10ш.)</i>			
49	9.1	Частырыглар-биле ажыл.Кылыг созу. Ниити билиг.			
50	9.2	Кылыг созунун уелерге. арыннарга, саннарга оскерлири.			
51	9.3	Кылыг созунун уелерге. арыннарга, саннарга оскерлири.			
52	9.4	<i>Хыналда ажыл.</i>			
		IV улдун			
		<i>Кылыг созу (уламчызы)</i>			
53	9.5	Частырыглар-биле ажыл.Кылыг созунун амгы уези			
54	9.6	Кылыг созунун эрткен уези			
55	9.7	Кылыг созуну келир уези			
56	9.8	Кылыг созунун дужаал хевири			
57	9.9	Кылыг созунун даар хевири			
58	9.10	<i>Чугаа сайзырадылгазы.Эдертиг</i>			
	10	<i>Наречие (4ш.)</i>			
59	10.1	Наречие			
60	10.2	Наречие			
61	10.3	Катаптаашкын. Чугаа кезектери.			
62	10.4	<i>Хыналда ажыл.</i>			
	11	<i>Чыл дургузунда ооренгенин катаптаары (6ш.)</i>			
63	11.1	Ун,ужук. Кошкак ыткыр болгаш кошкак дулей ажык эвес уннерни шын бижири			
64	11.2	Сос.Сос каттыжыышкыны. Домак.			
65	11.3	Состун тургузуу.			
66	11.4	Чугаа кезектери. Чуве ады.Демдек ады. Ат орну.Сан ады. Кылыг созу.			
67	11.5	<i>Туннел хыналда ажыл</i>			
68	11.6	<i>Частырыглар-биле ажыл.</i>			

“Тыва дыл” деп эртемниң материал-техниктиг хандырылгазы

Литература, өөредиглиг херекселдер:

- авторлуг программалар;
- Тыва Республиканың ниити болгаш профессионал өөредилге яамызының сүмелээн өөредилге номнары;
- “Тыва дыл” деп эртемни башкылаарда ажыглаар методиктиг сүмелер;
- “Башкы” сеткүүлү;
- Өөреникчилер-биле ажылдап тургаш ажыглаар янзы-бүрү карточкалар, азар таблицалар;
- Дузалал литература (справочниктер, словарьлар, энциклопедиялар дээш оон-даа өске).

Өөредилге-техниктиг херекселдер;

- Янзы-бүрү көргүзүг материалдары (электроннуг таблицалар);
- Компьютер;
- Принтер.